

به نام خدا

نحوه پاسخگویی سیاسی معاونان رئیس‌جمهور در نظام حقوق اساسی ایران (مطالعه تطبیقی)

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۲.....	۱. مطالعه تطبیقی نظارت بر اعمال مقامات قوه مجریه در برخی از کشورها
۱۰.....	۲. ابزارهای مجلس شورای اسلامی در نظارت بر عملکرد اعضای قوه مجریه
۱۱.....	۳. اصل تناسب مسئولیت‌ها و اختیارات
۱۲.....	نتیجه‌گیری
۱۳.....	منابع و مأخذ

کد موضوعی: ۲۴۰
شماره مسلسل: ۱۰۲۷۳

دفتر: مطالعات حقوقی

خردادماه ۱۳۸۹

نحوه پاسخگویی سیاسی معاونان رئیس‌جمهور در نظام حقوق اساسی ایران (مطالعه تطبیقی)

چکیده

در این گزارش تلاش شده است با مطالعه تطبیقی نظام‌های حقوق اساسی کشورهای انگلستان، آلمان، فرانسه، فنلاند و استرالیا، به این سؤال پاسخ داده شود که نحوه پاسخگویی معاونان رئیس‌جمهور به پارلمان در این کشورها چگونه است. گرچه نمی‌توان در نظام‌های مورد بررسی دقیقاً وضعیتی مشابه با وضعیت نظام حقوق اساسی ایران یافت، اما محور مشترک نظام‌های مطالعه شده، نشان‌دهنده الزام پاسخگویی کابینه در مقابل پارلمان است. چنانکه معاون رئیس‌جمهور در کابینه حضور داشته باشد باید در مقابل پارلمان پاسخگو باشد و در غیر این صورت، وی به‌طور مستقیم در مقابل رئیس‌جمهور (یا نخست‌وزیر) و به‌طور غیرمستقیم در مقابل پارلمان مسئولیت دارد. در نظام حقوق اساسی ایران، ابزارهای نظارتی سؤال و استیضاح منحصر به رئیس‌جمهور و وزرا است و نظارت بر معاونان رئیس‌جمهوری از طریق اعمال ابزارهای نظارتی در چارچوب مفاد قانون اساسی مربوط به مسئولیت‌های رئیس‌جمهور صورت می‌پذیرد.

مقدمه

موضوع بررسی این گزارش، نحوه پاسخگویی معاونان رئیس‌جمهور در مقابل پارلمان است. توضیح اینکه رؤسای جمهور در نظام‌های مختلف سیاسی، از جمله ایران، می‌توانند برای انجام امور در حیطه صلاحیت خود، معاونانی انتخاب کنند. همچنین در برخی نظام‌ها، از جمله ایران، سازمان‌هایی تشکیل شده است که در حوزه اختیارات ریاست جمهوری هستند و رئیس آن سازمان‌ها توسط رئیس‌جمهور نصب شده و معاون وی محسوب می‌شود. در این گزارش، در پی پاسخ به این سؤال هستیم که نسبت این معاونان به لحاظ پاسخگویی سیاسی با مجلس چیست؟ در واقع چه سازوکاری برای نظارت پارلمان بر این مقامات و نهادها وجود دارد. آیا می‌توان غیر از نظارت غیرمستقیم مجلس بر آنها (از طریق نظارت بر اعمال رئیس‌جمهور)، سازوکار دیگری برای نمایندگان مجلس متصور شد؟ برای پاسخ سؤالات پیشگفته از بررسی نقش معاونان رئیس‌جمهور در چند کشور منتخب نیز بهره گرفته‌ایم.

۱. مطالعه تطبیقی نظارت بر اعمال مقامات قوه مجریه در برخی از

کشورها

مسئله مهمی که باید در بررسی تطبیقی به آن توجه داشت این است که ساختار حکومت در کشورهای مورد مقایسه تأثیر قابل‌توجهی بر نتیجه بررسی خواهد داشت. مختصر اینکه امروزه صاحب‌نظران معمولاً تلاش می‌کنند کشورهای مختلف را براساس نحوه توزیع قدرت، در یکی از سه دسته نظام‌های پارلمانی، ریاستی یا نیمه‌ریاستی قرار دهند.

با تأکید بر این نکته که یافتن یک مدل کاملاً منطبق با تقسیم‌بندی ارائه شده امری دشوار است، به نظر می‌رسد که بتوان ساختار توزیع قدرت در جمهوری اسلامی ایران را به نظام نیمه‌ریاستی نزدیک‌تر دانست. با این توضیح که در نظام‌های نیمه‌ریاستی، معمولاً دو منبع مشروعیت‌بخشی به حکومت از سوی مردم قابل مشاهده است: انتخاب ریاست جمهوری و نمایندگان مجلس از سوی مردم و از سوی دیگر بخشی از قوه مجریه وابسته به نظر مجلس است و در واقع پاسخگوی به آن.^۱

از این رو به نظر می‌رسد که بهتر باشد که در انتخاب کشورهای مورد مطالعه برای بررسی تطبیقی، کشورهای با ساختار تقریباً مشابه را انتخاب کرد. براین اساس، در ادامه سعی شده است نحوه پاسخگویی معاونان رئیس‌جمهور در کشورهای فرانسه و فنلاند (نظام نیمه‌ریاستی - نیمه‌پارلمانی) و همچنین در کشورهای آلمان و استرالیا (نظام پارلمانی) مورد مطالعه قرار گیرد.

۱-۱. فرانسه

مطابق با قانون اساسی فرانسه، هیئت دولت^۲ می‌تواند به درخواست هریک از دو مجلس سنا یا ملی یا با تمایل خود در برابر هریک از دو مجلس توضیحاتی راجع به

۱. اصطلاح «نظام نیمه‌ریاستی» (Semi- Presidential) برای اولین بار توسط موریس دورژه (Maurice Duverger) برای توصیف نظام سیاسی جمهوری پنجم فرانسه به‌کار برده شد. به‌کار بردن این اصطلاح برای توضیح نظام‌های سیاسی انتقاد بسیاری را تاکنون برانگیخته است و اعتقاد بر آن است که در واقع این اصطلاح قربانی چندانی با نظام‌های سیاسی موجود ندارد. برای کسب اطلاعات بیشتر، ر. ک:

Simovic Darko, "The Definition of Semi-Presidential Regime- Reformulated", Presents at VII World Congress of the International Association of Constitutional Law, 11-15 June 2007, Athens, Greece.

2. Government

موضوع خاص ارائه دهد. همچنین، مطابق با ماده (۱۳۲) آیین‌نامه داخلی مجلس ملی فرانسه، مجلس می‌تواند از دولت بخواهد تا برای توضیح در مجلس حاضر شود و این جلسه می‌تواند همراه با بحث یا بدون بحث بر سر موضوع باشد؛ در هر حال این دست توضیحات نباید با رأی‌گیری همراه باشد. هیئت دولت فرانسه متشکل از سه دسته مقام بلندپایه دولتی است: وزرا که از نظر مقام در بالاترین رتبه قرار دارند، معاونان وزیر^۱ که وزرا را در انجام امور خاص یاری می‌رسانند، وزرای مشاور^۲ که وظیفه انجام امور با درجه اهمیت پایین‌تر را به عهده دارند. هیئت دولت در برابر مجلس پاسخگو است. از این رو به نظر می‌رسد معاونان وزیر که وظیفه انجام وظایف خاص تحت نظر وزیر را به عهده دارند نیز به سبب عضویت در کابینه در برابر مجلس پاسخگو می‌باشند. این امر نشان‌دهنده پاسخگو بودن معاونان وزیر به سبب برعهده داشتن مسئولیت انجام برخی از امور در برابر مجلس است.

مطابق با بند «ع» از اصل هفتم قانون اساسی فرانسه، در صورت ناتوانی رئیس‌جمهور، وظایف وی به‌طور موقت توسط رئیس مجلس سنا و در صورت غیاب وی توسط هیئت دولت انجام خواهد شد. همچنین مطابق با اصل ۲۱ قانون اساسی فرانسه، نخست‌وزیر در مقام معاونت رئیس‌جمهور، در موارد احصا شده در قانون، از جمله ریاست بر جلسه هیئت دولت، وظایف وی را انجام خواهد داد. در این حالت، وی در مقابل پارلمان مسئول است.

1. Deputy ministers (*ministres délégués*).

2. Ministers of state (*secrétaires d'Etat*).

۲-۱. فنلاند

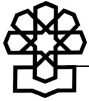
طبق قانون اساسی فنلاند، قوه مجریه متشکل از رئیس‌جمهور و کابینه است که اعضای کابینه باید از پارلمان رأی اعتماد بگیرند. در همین راستا نمایندگان مجلس حق دارند که در مواقع لزوم، نخست‌وزیر یا سایر وزیران را مورد استیضاح قرار دهند یا از آنها بخواهند که برای پاسخگویی به سؤالات نمایندگان در مجلس حاضر شوند. همچنین مجلس می‌تواند در هنگام لزوم از وزیر مربوطه بخواهد اطلاعات لازم در مورد یک موضوع خاص را در اختیار مجلس قرار دهد. مواد (۲۲) تا (۲۷) آیین‌نامه داخلی مجلس فنلاند، پرسش از وزرا و نخست‌وزیر و همچنین استیضاح آنان در برابر مجلس را شرح می‌دهد.

کابینه متشکل از رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و سایر وزیران است و در هنگامی که رئیس‌جمهور از انجام وظایف قانونی خود به هر دلیل ناتوان شود، تا زمان انتخاب رئیس‌جمهور بعدی، نخست‌وزیر، یا در صورت ناتوان بودن نخست‌وزیر، معاون اول نخست‌وزیر به انجام امور خواهد پرداخت. چنانکه مشاهده می‌شود، معاون اول رئیس‌جمهور که وظایف وی را در غیاب وی به عهده می‌گیرد، نخست‌وزیر و در صورت ناتوانی نخست‌وزیر، یکی از وزرا خواهد بود.

۳-۱. استرالیا

طبق ساختار قدرت در استرالیا و مطابق با قانون اساسی استرالیا، قدرت اجرایی در اختیار ملکه است و توسط نماینده ملکه که فرماندار کل^۱ نامیده می‌شود، اجرا می‌شود

1. Governor-General

و فرماندار کل می‌تواند برای انجام امور قانونی خویش مشاورانی داشته باشد. بر همین اساس، فرماندار کل می‌تواند هیئت اجرایی فدرال^۱ را برای مشورت تشکیل دهد و معمولاً انتخاب اعضا به توصیه نخست‌وزیر انجام می‌گیرد. در کنار این مشاوران اجرایی برخی از مقامات دولتی (وزیران) نیز برای اداره وزارتخانه‌های دولتی انتخاب خواهند شد و نخست‌وزیر و سایر وزیران جزء شورای اجرایی فدرال خواهند بود.

از سوی دیگر، در کنار مواردی که ذکر شد، پست دیگری در اکثر کشورهای مشترک‌المنافع، از جمله استرالیا، قابل مشاهده است که برابر با پست معاونت وزیر است. این پست که در استرالیا از آن به «معاون وزارتخانه»^۲ یا «رئیس کل وزارتخانه»^۳ یاد می‌شود، متعلق به مقام بلندپایه غیرسیاسی ولی پاسخگو به مجلس است که وظیفه مدیریت امور در وزارتخانه مربوطه را به عهده دارد.

البته هیئت اجرایی فدرال با کابینه در معنای مرسوم آن تفاوت دارد و این تفاوت از آنجا ناشی می‌شود که معمولاً تنها وزرای دولت فعلی، عضو کابینه هستند ولی هیئت اجرایی فدرال (که مشابه آن در دیگر کشورهای مشترک‌المنافع قابل مشاهده است)، شامل برخی از اعضای مادام‌العمر و وزرای سابق نیز می‌باشد. اما در عمل، تنها وزرایی که در دولت فعلی مسئولیت دارند برای تصمیم‌گیری به هیئت دعوت می‌شوند.

معمولاً یکی از مقاماتی که پست وزارت را در دولت عهده‌دار است به‌عنوان معاون رئیس هیئت اجرایی فدرال انتخاب می‌شود. در غیاب فرماندار کل، معاون وی ریاست هیئت اجرایی فدرال را برعهده خواهد داشت.

1. Federal Executive Council
2 Secretary of the Department
3 Director-General of the Department
4. Vice president

طبق قوانین استرالیا، مشاور رسمی^۱ زیر نظر دپارتمان نخست‌وزیری و کابینه، وظیفه کمک به فرماندار کل در انجام امور قانونی خویش را به عهده دارد. این پست که سابقه تأسیس آن به سال ۱۹۰۱ باز می‌گردد، پس از اصلاح قانون فرماندار کل^۲ به صورت یک نهاد با ریاست مشاور رسمی و همراه با وظایف احصا شده درآمد. مشاور رسمی در جلسات هیئت اجرایی فدرال حضور می‌یابد. از سوی دیگر وظیفه دارد که گزارش سالیانه نحوه انجام وظایف و کارکردهای خود را تقدیم نخست‌وزیر کند و نخست‌وزیر نیز به نوبه خود این گزارش را به هر دو مجلس می‌فرستد.

۴-۱. آلمان

بر اساس بخش یک از اصل چهل‌وسوم قانون اساسی آلمان و ماده (۴۲) آیین‌نامه مجلس ملی (باندستاگ)^۳، می‌تواند بنابر خواست گروه پارلمانی یا پنج درصد از اعضا، یکی از اعضای دولت فدرال^۴ را فرا بخواند. از سوی دیگر دولت فدرال مطابق با قانون اساسی آلمان متشکل از صدراعظم آلمان و وزرای فدرال است. صدراعظم و وزرا برای تصدی پست وزارت باید در برابر مجلس ملی سوگند یاد کنند. در همین راستا صدراعظم آلمان باید یک وزیر فدرال را به سمت معاونت اول خویش تعیین کند.

مطابق با فصل پنجم قانون اساسی آلمان، در زمان ناتوانی رئیس‌جمهور آلمان از انجام وظایف خویش، رئیس مجلس فدرال (باندسرات)^۵ وظایف او را به عهده می‌گیرد

1. Official Secretary
2. Governor-General Act 1974.
3. Bundestag
4. Federal Government
5. Bundesrat

و به این ترتیب به نظر می‌رسد که رئیس مجلس فدرال، وظایف معاون اول رئیس‌جمهور را برعهده دارد.

مطابق با بند دوم اصل چهل‌وسوم قانون اساسی آلمان، اعضای مجلس فدرال و دولت فدرال و افرادی که توسط آنها منتصب شده‌اند، می‌توانند که در جلسات مجلس ملی و کمیسیون‌های مربوطه حضور یابند. آنها باید در صورت تمایل اجازه صحبت داشته باشند. بر همین اساس طبق ماده (۴۳) آیین‌نامه مجلس فدرال، اعضای دولت فدرال و مجلس فدرال همچنین مقاماتی که توسط این دو نهاد منتصب شده‌اند، در صورت درخواست باید در هر زمان که بخواهند اجازه صحبت داشته باشند. البته همان‌گونه که پیداست، آنچه در این ماده اشاره شده است حق بر پاسخگویی است و نه تکلیف بر آن.

همچنین در آلمان نیز، پست مشابه با معاونت وزیر^۱ که یک پست سیاسی است به رسمیت شناخته شده است که بالاترین مقام اداری وزارتخانه محسوب می‌شود. ذکر این نکته نیز مفید است که در کنار ابزارهای نظارتی ذکر شده، مطابق با اصل ۴۳ قانون اساسی آلمان و همچنین ماده (۶۸) آیین‌نامه داخلی مجلس فدرال، هریک از کمیسیون‌های داخلی مجلس می‌توانند هریک از اعضای دولت فدرال را برای توضیح فراخوانند.

جمع‌بندی

نوع رژیم سیاسی ریاستی، پارلمانی یا شبه‌ریاستی، متأثر از الگوی تفکیک قوا و تابعی از نظام توازن و کنترل قوا نسبت به یکدیگر محسوب می‌شود. به همین ترتیب،

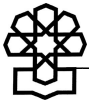
1.State Secretary (*Staatssekretär*)

جایگاه پارلمان‌ها و کارکردهای تقنینی و نظارتی آنها، تابعی از انواع رژیم‌های سیاسی است؛ در نتیجه قوت یا ضعف پارلمان‌ها در زمینه نظارت بر اعمال قوه مجریه را باید با توجه به روابط قوای مقننه و مجریه مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهیم.^۱

بررسی اجمالی نحوه پاسخگویی معاونان رئیس‌جمهور در کشورهای متعلق به نظام پارلمانی و نیمه‌ریاستی نشان می‌دهد که در این کشورها به‌طور کلی، کابینه در برابر مجلس پاسخگو است. این پاسخگویی از طرق مختلف از جمله طرح پرسش از سوی نمایندگان به‌صورت کتبی یا شفاهی و همچنین استیضاح و درخواست از کابینه یا وزیر مربوطه برای توضیح در مورد مسئله مورد نظر انجام می‌گیرد. در همین راستا در برخی از کشورها هریک از وزیران یا کابینه می‌تواند حتی بدون درخواست مجلس، در مجلس حضور یابد و در مورد مسئله‌ای خاص به توضیح بپردازد. از این رو به‌نظر می‌رسد آنچه زمینه لازم را برای ضرورت پاسخگویی فراهم می‌کند، عضویت در کابینه و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های منتسب به آن است. به‌عنوان مثال، دولت فرانسه که متشکل از وزرا، معاونان وزرا و همچنین وزرای مشاور است، به‌طور کلی در برابر مجلس ملی این کشور پاسخگو است. از سوی دیگر سمت معاون اول رئیس‌جمهور که در غیاب رئیس‌جمهور وظایف وی را به عهده می‌گیرد، در اکثر کشورها برای نخست‌وزیر یا یکی از وزرا یا رئیس مجلس سنا پیش‌بینی شده است. بدین‌ترتیب، مقامات مذکور با سازوکار پیش‌بینی شده در مقابل پارلمان مسئول و پاسخگو هستند.

۱. محمدحسین، زارعی، مطالعه تطبیقی کارکردهای نظارتی کمیسیون‌های داخلی مجالس قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، در دست انتشار.

۲. ابزارهای مجلس شورای اسلامی در نظارت بر عملکرد اعضای قوه مجریه

در نظام حقوق اساسی ایران، نظارت بر عملکرد رئیس‌جمهور و وزرا و سایر مسئولین دستگاه‌ها، منحصر به سؤال و استیضاح موضوع اصول ۸۸ و ۸۹ قانون اساسی نمی‌شود و ابزارهای نظارتی دیگر همچون تذکر (موضوع ماده ۱۹۲) آیین‌نامه داخلی مجلس، نظارت از طریق کمیسیون اصل ۹۰، تحقیق و تفحص (اصل ۷۶ قانون اساسی)، اظهارنظر توأم با مصونیت نمایندگان (اصول ۸۴ و ۸۶ قانون اساسی)، کسب اطلاع و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی کمیسیون‌های تخصصی (موضوع بند «۵» ماده ۳۳) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی) و نیز اعمال نظارت توسط دیوان محاسبات (موضوع اصل ۵۴ قانون اساسی) برای مجلس شورای اسلامی وجود دارد.

به‌علاوه، جبران خسارت ناشی از ضرر بدون سوءنیت به بیت‌المال توسط مسئولان از جمله رئیس‌جمهور و وزرا و رؤسای سازمان‌های وابسته به آنها، با رأی هیئت‌های مستشاری دیوان محاسبات، امکانپذیر است (ماده ۲۴) قانون دیوان محاسبات مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱). همچنین طبق بند «۵» ماده (۲۳) اصلاحی قانون دیوان محاسبات، هیئت‌های مستشاری، از صلاحیت رسیدگی و انشای رأی درخصوص «سوءاستفاده و غفلت و تسامح در حفظ اموال و اسناد و وجوه دولتی و یا هر خرج یا تصمیم نادرست که باعث اتلاف یا تضییع بیت‌المال شود» برخوردارند.

۳. اصل تناسب مسئولیت‌ها و اختیارات

برای تحلیل دقیق‌تر موضوع مورد بحث، توضیح اصول کلاسیک مسئولیت سیاسی وزیر به پارلمان را در مقابل تحولات و ضرورت‌های قانونگذاری و واقعیت‌های سازمانی و شکل‌گیری قدرت سیاسی و از همه مهمتر توزیع مناسب قدرت سیاسی را در مقایسه با اختیارات و مسئولیت‌ها (اصل تناسب مسئولیت‌ها و اختیارات) مفید به نظر می‌رسد. ادبیات سیاسی و حقوق اساسی برخی از کشورها مانند انگلستان حاکی از شکل‌گیری نوعی پاسخگویی برای رؤسای شرکت‌های دولتی، سازمان‌ها و مؤسسات وابسته و تابعه وزارتخانه‌ها به پارلمان این کشور است. دلیل آن نیز اصل تناسب مسئولیت‌ها و اختیارات و اقتدارات است. تبیین موضوع به این شکل است که وزرا اگرچه دارای مسئولیت سیاسی نسبت به زیردستان و امور وزارتخانه خود هستند، اما قدرت واقعی تصمیم‌گیری در سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها پیچیده بوده و در اختیار بوروکرات‌ها یا تکنوکرات‌ها قرار دارد.

نظام حقوقی و حقوق اساسی هر کشور باید به تناسب واقعیات سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی و سازمانی توجه داشته باشد تا بتواند راهکارهای مناسب پاسخگویی را ایجاد و تعبیه کند. در واقع کسی باید پاسخگو باشد که قدرت واقعی تصمیم‌گیری در اختیار وی است. به این لحاظ وزیر، پاسخگوی مسائل کلان و خط‌مشی‌های کلی و برنامه‌های جامع وزارتی است و معاونین وی یا حتی مدیران شرکت‌های دولتی باید پاسخگوی عملکردی و مالی داشته باشند.

مفهومی که اخیراً در انگلستان شکل گرفته است، مفهوم پاسخگویی توضیحی^۱ به پارلمان است. براساس این رویه، پارلمان می‌تواند (و در عمل نیز این‌گونه عمل می‌کند) معاونین وزیر^۲ و مدیران عامل شرکت‌های دولتی را احضار کرده و در معرض سؤال قرار می‌دهد. در فرایند اخذ سؤال معلوم می‌شود که دلیل یا علت اصلی مشکل چه بوده است: آیا ناشی از تصمیم و نفوذ وزیر بوده است یا ناشی از استقلال تصمیم‌گیری مدیران و معاونین. از سوی دیگر معاونین وزیر در انگلستان در واقع مسئولیت پاسخگویی مالی در برابر مجلس را نیز برعهده دارند. به این معنا که ایشان در برابر این امر که بودجه اختصاص یافته به وزارتخانه از سوی پارلمان درست هزینه شده است پاسخگو می‌باشند. از این رو معاونان وزیر در انگلستان معمولاً بارها از سوی کمیته حسابرسی عمومی یا کمیته‌های منتخب مجلس عوام برای پاسخگویی به پرسش‌های مربوطه فراخوانده می‌شوند. با توجه به چنین تحولاتی، به نظر می‌رسد احضار معاونین رئیس‌جمهور یا معاونین وزرا به مجلس جهت اخذ سؤال مانعی نداشته باشد، اما اینکه مجلس بتواند معاون رئیس‌جمهور یا معاونین وزرا را عزل کند، سازوکاری است که با اصول حقوق اساسی و قانون اساسی سازگاری نخواهد داشت.

نتیجه‌گیری

در پایان، باید بین سؤال و اخذ پاسخ و دریافت اطلاعات و توضیحات از یک طرف و عزل معاونین رئیس‌جمهور یا معاونین وزرا از سوی دیگر، قائل به تفکیک شویم.

1. Explanatory Accountability
2. Permanent Secretaries

چنانکه گفتیم، طبق اصل (۱۳۷) قانون اساسی، وزیران در انجام وظایف خاص خود در برابر مجلس مسئول هستند و طبق اصل (۱۲۲) رئیس جمهور در حدود اختیارات و وظایف ناشی از قانون اساسی یا قوانین عادی در برابر مجلس شورای اسلامی مسئول است، بنابراین سؤال و استيضاح منحصر به رئیس جمهور و وزرا است. از این رو برای سؤال و استيضاح رؤسای سازمان‌های تابعه ریاست جمهوری یا وزارتخانه‌ها با منع قانون اساسی مواجهیم. گرچه می‌توان با سازوکارهای شرح داده شده در قانون اساسی، امکان پاسخگویی معاونان رئیس جمهور و رؤسای سازمان‌های تابعه ریاست جمهوری را به مجلس - البته به نحو غیرمستقیم - فراهم ساخت.

منابع و مآخذ

در متن گزارش به صورت پاورقی ذکر شده است.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۲۷۳

عنوان گزارش: نحوه پاسخگویی سیاسی معاونان رئیس‌جمهور در نظام حقوق اساسی ایران (مطالعه تطبیقی)

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی و بین‌الملل)

تهیه و تدوین‌کنندگان: مهسا شعبانی، احمد مرکز مالگیری

ناظر علمی: محمدحسین زارعی

متقاضی: حشمت‌ا... فلاح‌پیشه (نماینده مردم اسلام‌آباد غرب)

سروراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. رژیم ریاستی

۲. رژیم پارلمانی

۳. رژیم نیمه ریاستی

۴. معاون رئیس‌جمهور

۵. پاسخگویی

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۳/۱۶